

Turizm Sektörünün Finansal Performansının Oran Analizi ve Topsis Yöntemiyle Değerlendirilmesi

Nilgün BİLİCİ (*)

Öz: Türkiye’de turizm sektörünün verileri kullanılarak oran analizi ve TOPSİS analizi yoluyla sektörün finansal performansının değerlendirilmesi yapılmaya çalışılmıştır. Bu amaçla Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasından alınan turizm sektörüne ilişkin 1996-2016 yıllar arası sektörün ortalama oran verileri kullanılarak likidite, finansal yapı, aktivite ve karlılık oranları açısından durum değerlendirmesi yapılmaya çalışılmıştır. Elde edilen bu veriler ile TOPSİS analizi yapılmıştır. Analizin etkilerini değerlendirirken 1999, 2000, 2001 yıllarındaki ekonomik krizlerin ve 2008 global ekonomik krizinin 2009’da ki sektöre yansımalarına bakılmıştır. Bu bağlamda yıllar itibarıyla, sektörün likidite ve finansal yapı oranları yönünden iyi olduğu, aktivite ve karlılık oranları yönünden ise olumlu sonuçlar elde edilemediğini gözlemlenmiştir. Sektöre 2008 global ekonomik krizinin olumsuz yansımalarının 2009 yılında olduğu görülmüştür. TOPSİS analizine göre yapılan performans sıralamasında 1999, 2000, 2001,2008, yıllarındaki krizlerin sektörü olumsuz etkilemediğini görmekteyiz. Performans sıralamasında ekonomik krize rağmen 2001 yılı sektörün en iyi performans gösterdiği yıl olmuştur. TOPSİS analizine göre performansı en iyi ilk üç yıl 2001, 2011, 1999 yılları olmuştur. Elde edilen verilerden sektörün kriz yıllarındaki başarılı kriz yönetiminin performans sonuçlarına olumlu yansıdığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Performans, Turizm Sektörü, , Oran analizi, TOPSİS, Merkez Bankası

Evaluation of the Financial Performance of Tourism Sector with Ratio Analysis and Topsis Method

Abstract: In this study, the evaluation of the financial performance of the tourism sector in Turkey have been studied using ratio analysis and TOPSIS analysis. For this purpose, financial structure, activity and profitability ratios have been studied in terms of the assessment of the situation using the tourism sector liquidity ratios using average data of Central Bank of the Republic of Turkey for the years 1996-2016 . TOPSIS analysis was performed with these data. While evaluating the effects of the analysis, the economic crises of the years 1999, 2000 and 2001 and the reflections of the 2008 global economic crisis on the sector were examined. In this context, the results were obtained that the results were not achieved in terms of the ratios of liquidity and financial structure of the sector and the results of activity and profitability. It shows that the negative impact of the 2008 global economic crisis on the sector was in 2009. According to TOPSIS analysis, it can be seen that the crises in the years 1999, 2000, 2001,2008 did not affect the sector negatively. Despite the economic crisis in 2001, it was the year in which the sector performed best. According to TOPSIS analysis, performance was best for the first three years 2001, 2011, 1999. From the data obtained, it is seen that the sector is positively reflected in the performance results of the successful crisis management in crisis years.

Keywords: Financial Performance, Tourism Sector, Rate Analysis, TOPSIS, Central Bank

*) Dr.Öğr.Üyesi, Atatürk Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü (e-posta: nbilici@atauni.edu.tr)

Makale Geliş Tarihi: 16.05.2018

Makale Kabul Tarihi: 28.02.2019

I.Giriş

Dünyada ve Türkiye’de hızla gelişen turizm sektörü birçok ekonominin yeni umutları olmaktadır. Turizm sektörünün ekonomik hayat içerisinde giderek daha fazla önem kazanması bu sektörde finansal yönetime dair verilerin analiz ve değerlendirilmesine daha çok önem verilmesi durumunu yaratmıştır. Sektörün yönetilmesi ve faaliyet sonuçlarının değerlendirilmesi bakımından finansal analiz sonuçları iç kullanıcılar kadar dış kullanıcılar içinde büyük öneme sahiptir. Bu değerlendirmeler kısa vadeli finansal durum analizi ile birlikte dönem faaliyet sonuçlarının ve yıllar itibariyle finansal performansın değerlendirilmesi içinde kullanılmaktadır.

Bir firmanın veya sektörün mali durumu, faaliyet sonuçları değerlendirilirken finansal tablolarından yararlanılır. Temel mali tablolar olan bilanço ve gelir tablosu, finansal analizde ve oranların hesaplanmasında önemli veri kaynağıdır. Finansal analiz birçok yol ve yöntem ile yapılmakla birlikte bu çalışmada hem kısa vadeli hem de uzun vadeli finansal yönetimde ortaya çıkan veriler ile hem yönetim hem de faaliyet sonuçlarının değerlendirilmesinde kullanılmakta olan oran analizi kullanılmaktadır. Oran analizi, bilanço ve gelir tablosu kalemlerinin anlamlı sonuçlar verecek şekilde oranlanması ile yapılmaktadır. Bilgi ihtiyacı olan kişi ve kurumlar bu tablo kalemlerinden ihtiyaçları olan duruma göre anlamlı sonuç elde edilebilecek her bir kalemi oranlayarak hesaplama yapıp kullanabilirler. Tablolarda yer alan kalemlerin finansal durum değerlendirmesi yapabilecek şekilde birbirleriyle oranlanması sonucu birçok finansal durum tespiti ve finansal yönetime dair bilgiler elde edilebilecek ve sektörün nasıl bir mali değişim sergilediği belirlenebilecektir.

İşletmedeki finans yöneticilerinin oran analizleri kullanarak işletmenin durumunu değerlendirmeye çalıştıklarını biliyoruz. Bunun yanı sıra oran analizleri sektöre yatırım yapmak isteyen firmalara, yatırım kararı alıp almamasında gerekli olan bilgiyi verebilmektedir. Sektörün geçmiş ve cari mali durumu irdelenerek, karlılık oranları dikkate alınmaktadır. Birikim sahipleri oranları değerlendirerek, yatırımlarını planlamaktadır. Yine finansman kurumları, kredi sağlarken söz konusu oran analizinden yararlanmaktadır.

Bu çalışmada turizm sektöründeki—yaşanan değişimi belirleyebilmek amacıyla Merkez Bankasından alınan 1996-2016 yıllarına ait konaklama sektörünün ortalama verileri kullanılmıştır. Bu verilere ait oran analizlerinin likidite, finansal yapı, aktivite ve karlılık oranları ve oranların yıllar itibariyle değişimleri trend analizleri yoluyla grafikleri düzenlenerek değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Sektör verilerinin 1996-2016 yıllarına ait verilerinin oranları ve bu oranların trend eğrileri ile ilgili grafikler düzenlenmiştir. Trend eğrileri ile finansal değişim ve gelişmeler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu veriler kullanılarak sektörün finansal performansının yıllar itibari ile sıralamasının yapılmasına yönelik TOPSİS analizi yapılarak sektörün finansal performans değerlendirmesi yapılmaya çalışılmıştır.

II. Literatür Taraması

Akıncı ve Erdoğan (1994), ise mali analiz ile işletmelerin mali yapıları hakkında bilgi almak, mali kaynakları ve varlıklara yapılan dağılımın uygunluğu ile faaliyet sonuçlarının değerlendirilmesi ile bunların yıllar itibariyle eğiliminin incelenmesi amaçlanmaktadır Söz konusu kişiler sektörün likidite durumunu, borç ödeme gücünü, finansman şeklini, faaliyet sonuçlarını ve karlılık durumunu analiz ederek, geleceğe dair bir öngörü sahibi olmak istemektedirler.

Akdoğan ve Tenker (1998), yaptıkları çalışmada mali tabloların raporlama işlevleri ile kullanıcılarına bilgi sunduğunu belirtmişlerdir. Bilgi sunduğu kullanıcı gruplarını; yöneticiler, yatırımcılar, kredi verenler, işçi kuruluşları, devlet ve mali analistler şeklinde sıralamışlardır.

Özer, A, Kaya, A, Öztürk, M, (2010), “İşletmelerde Etkinlik ve Performans Ölçmede VZA, Kümeleme ve TOPSIS Analizlerinin Kullanımı: İMKB İşletmeleri Üzerine Bir Uygulama” adlı çalışmada İMKB’da 2007-2008 yıllarında işlem gören gıda ve içecek sektöründeki işletmelerin etkin olup olmadıkları konusu irdelenmiştir. Veri zarflama ile etkinlikleri ölçülmüş, kümeleme analizi ile benzeşen işletmeler kümelenecek ve TOPSIS analiziyle işletme etkinlikleri sıralanmıştır. Veri Zarflama Analizinde etkin bulunan bazı işletmeler TOPSIS analizinde iyi performans göstermezken, kümeleme analizinden elde edilen sonuçların söz konusu diğer analizlerle uyumlu olmadığı tespit edilmiştir.

Akyüz, Y, Bozdoğan, T, Hantekin, E, (2011) , yaptıkları “TOPSIS Yöntemiyle Finansal Performansın Değerlendirilmesi ve Bir Uygulama” adlı çalışmada seramik sektöründeki firmanın 1998-2008 yıllarına ait verileri kullanılarak finansal performansı TOPSIS yöntemiyle değerlendirilmiştir. Araştırma için belirlenen 10 yıllık süreçte kullanılan 19 oran yöntemde uygulanmıştır. Uygulama sonucunda firmanın en başarılı olduğu yıl olan 2005(%100) yılı olarak belirlenmiştir. Buna göre de diğer yılların başarı sıralaması yapılmıştır.

Karadeniz, E, Kahiloğulları, S, (2013), “Beş Yıldızlı Otel İşletmelerinde Finansal Oranların Kullanımı: Akdeniz Bölgesi’nde Bir Araştırma” adlı çalışmada Akdeniz bölgesi’nde faaliyet gösteren 191 adet turizm işletme belgeli 5 yıldızlı otelin verileri ile otel işletmelerinde kullanılmakta olan oranların ne sıklıkta kullanıldığı ve önem dereceleri belirlenmek istenmiştir. Sonuç olarak en sık kullanılan ve en önemli oranların faaliyet oranları olduğu belirlenmiştir. Bunların yanında nakit ve borçlanma oranları, alacak devir hız, faaliyet karlılığı, net kar marjı oranları ile satılabilir odabaşına gelir oranı ve ortalama oda fiyatının en sık kullanılan ve en fazla önem verilen oranlar olarak tespit edilmişlerdir.

Ergül, N. (2014), “BİST- Turizm Sektöründeki Şirketlerin Finansal Performans Analizi.” TOPSIS yöntemleri ile karşılaştırmalı olarak test edilmiştir. 2005-2012 dönemine ait BİST’de işlem gören turizm şirketlerinin mali tablo verilerinden yararlanılmıştır. Uygulama sonucu “en yüksek finansal performanslı şirketin” tespit edilmesinde “ELECTRE ve TOPSIS” yöntemlerinin karar vermede başarılı yöntemler olarak kabul edilmişlerdir.

İskenderoğlu, Karadeniz ve Ayyıldız (2015), “Enerji Sektörünün Finansal Analizi: Türkiye ve Avrupa Enerji Sektörü Karşılaştırması” çalışmasında Türkiye ve Avrupa enerji sektör verilerinin oran analizi yöntemiyle yapılan analizleri karşılaştırılmıştır. Her iki ülkenin likidite, finansal yapı, karlılık, verimlilik oranlarının karşılaştırılması sonucunda Avrupa enerji sektöründeki işletmelerin performanslarının Türkiye enerji sektöründeki işletmelerden daha iyi olduğu belirlenmiştir

Hacievliyagil, N. Şit, A. (2016), “ İmalat Sanayi Alt Sektörlerinde Sektör Farklılıklarının Finansal Oranlar Açısından Karşılaştırılması” çalışmasında, imalat sektöründe faaliyet gösteren alt sektörlerin finansal oranları arasında farklılık araştırılmıştır. Araştırma, firmaların 2006-2013 yılları arasındaki 8 yıllık verileri finansal oranlardan likidite oranları, devir hızı oranları, mali yapı oranları ve kârlılık oranları içerisinde 20 oran ele alınarak yapılmıştır. Araştırma sonucunda, imalat sektörüne ait alt sektörlerinde faaliyet gösteren firmaların nakit oranı haricinde diğer rasyolarda anlamlı farklılık olmadığı belirlenmiştir.

Karadeniz, Dalak ve Beyazgül, Günay (2017), “Turizm Alt Sektörlerinin Finansal Performanslarının Oran Yöntemiyle Karşılaştırmalı Analizi” çalışmasında Türk turizm sektörünü alt sektörlerinin performanslarının 2012, 2013 ve 2014 yıllarına ait finansal tabloları kullanılarak her bir sektör için oran analizi yöntemiyle 25 oran hesaplanmış ve karşılaştırılmıştır. Türk turizm alt sektörlerinin finansal performanslarının oran grupları bakımından farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Likidite oranları ve karlılık analizleri bakımından konaklama alt sektörünün, veri kullanımı ve nakit dönüşüm süreci bakımından yiyecek içecek alt sektörünün en iyi performansı gösteren alt sektörler olduğu belirlenmiştir

Gümüş, U.T. Bolel, N. (2017), “Rasyo Analizleri İle Finansal Performansın Ölçülmesi: Borsa İstanbul’da Faaliyet Gösteren Havayolu Şirketleri’nde Bir Uygulama” adlı çalışmada Borsa İstanbul’da faaliyet gösteren Türk Hava Yolları A.Ş. ile Pegasus Hava Yolları A.Ş.’nin 2010-2015 yılları arası mali tablo değerleri ele alınarak rasyo tekniği formülleriyle şirketlerin finansal performansı belirlenmeye çalışılmıştır. Sonuçlar iki şirkette mali yapı oranlarında sorun olduğu fakat diğer oranlarının daha iyi olduğu belirtilmiştir. İki şirket karşılaştırıldığında Türk Hava Yolları’ndan Pegasus Hava Yolları’nın daha iyi olduğunu gözlemlenmiştir. Yatırım açısından da Pegasus Hava Yolları tercih edilebilir bulunmuştur.

III. Materyal ve Yöntem

TC.Merkez Bankasından alınan 1996-2016 yıllarına ait konaklama sektörünün ortalama verileri ile düzenlenmiş finansal tabloları ve sektör oranlarından seçilmiş likidite, finansal yapı, aktivite ve karlılık oranları kullanılarak trend analizleri yapılmıştır.

Analizde, sadece oranları hesaplamak, mali tablolarda yer alan kalemler arasındaki basit matematiksel ilişkileri göstermek, tek başına yeterli değildir. İfade yerinde ise, oranlar hesaplamak analizin mekanik yönüdür. Önemli olan hesaplanan oranların

yorumlanması, değerlendirilmesidir. Hesaplanan oranların değerlendirilmesinde, yorumunda genellikle şu ölçülerden yararlanılmaktadır (Akgüç, 2011).

(1) Sarıaslan, Erol, (2008) Hesaplanan oranların, firmanın geçmiş faaliyet dönemlerindeki oranları ile karşılaştırılması

(2) Oranların benzer firmaların oranları veya firmanın faaliyette bulunduğu endüstri kolundaki tipik oranlar veya endüstri ortalaması ile karşılaştırılması

(3) Deneyimler sonucu bulunmuş oranlarla karşılaştırma.

Araştırmada birinci ve üçüncü yorum şekilleri kullanılacaktır. Sektörün geçmiş verileri kıyaslamalı olarak ele alınarak, geleceğe dair bir öngörü, olumlu veya olumsuz bir yorum yapılması sağlanacaktır. Diğer yorum şeklinde ise analiz edilen oranlar, deneyimler neticesinde bulunmuş ve genel kabul edilmiş oranlar ile karşılaştırma yapılarak, sektör hakkında yargıda bulunulmasına katkı sunacaktır.

Analizde kullanılan oranları, likidite oranları, finansal yapı oranları, aktivite oranları, karlılık oranları, borç karşılama gücü oranları, finansal yeterlilik ve yatırım oranları şeklinde sıralayabiliriz (Sarıaslan & Erol, 2008, s. 189). Bu çalışmada likidite, mali yapı, faaliyet ve karlılık rasyolarına ilişkin yukarıda zikredilen oran sınıflamasında yer alan, en önemli 14 oran yönünden hesaplama yapılarak irdelenmiştir.

Sektörün finansal performansının değerlendirilmesinde TOPSIS yöntemi uygulanmıştır. TOPSIS yöntemi, rekabetin yoğun olduğu günümüz şartlarında işletmelerin finansal performanslarının belirlenmesi amacıyla oran analizlerini kullanarak çoklu karar verme sorunlarının çözümü için yararlanılan bir yöntemdir (Akyüz & Bozdoğan, 2011, s. 77).

Tablo 1. Turizm Sektör Oranları

Yıl	Likidite Rasyoları		Mali Yapı Oranları			Faaliyet oranları				Karlılık Oranları			
	Çırt Oran	Netli Oran	Özsermaye / Toplam Aktif Oran	Özsermaye / Toplam Borç Oran	Toplam Borç / Toplam Aktif	Özsermaye Devri Hızı	Toplam/Ortalama Devri Hızı	Çalışma Günü	Net Kar / Netli Karlılıklar	Net Kar / Özetli Karlılıklar	Net Kar / Netli Sıralar	Finansman / Net Sıralar	Bire Sektör Kar / Net Sıralar
1990	0,63891	0,2272	0,4485	81,3	0,55148	1,1	0,3	2,9	-0,0038	-0,0085	-0,0075	0,1087	0,3653
1997	0,754	0,2305	0,4227	73,2	0,5773	1,3	0,5	3,6	0,0069	0,0162	0,0127	0,0828	0,3276
1998	0,673	0,1948	0,4557	83,7	0,5443	1,1	0,3	2,1	-0,003	-0,006	-0,005	0,0844	0,3197
1999	0,647	0,1803	0,3813	62,2	0,6187	1,1	0,5	2,1	-0,04	-0,105	-0,089	-0,018	0,2748
2000	0,710	0,2606	0,4396	80,3	0,5604	1,0	0,5	2,3	-0,028	-0,063	-0,061	0,0468	0,3181
2001	0,681	0,2833	0,3339	30,3	0,6661	1,4	0,5	2,4	-0,096	-0,286	-0,213	0,1034	0,374
2002	0,756	0,1983	0,4258	85,8	0,5742	1,0	0,3	2,9	-0,013	-0,031	-0,017	0,0767	0,303
2003	0,743	0,2186	0,4603	108,8	0,5397	0,8	0,4	2,5	0,0261	0,0525	0,0418	0,0204	0,2881
2004	0,816	0,2399	0,6877	219,6	0,3023	0,5	0,3	2,5	0,0092	0,0133	0,0277	0,0184	0,243
2005	0,832	0,28428	0,61916	180,0	0,36084	0,5	0,3	2,3	-0,0099	-0,0962	-0,011	0,00525	0,2374
2006	0,888	0,2428	0,5369	145,0	0,4631	0,6	0,4	2,1	-0,007	-0,012	-0,021	0,0409	0,2661
2007	0,890	0,2312	0,5096	99,9	0,4904	0,6	0,3	2,2	0,0225	0,0441	0,0479	0,0313	0,2537
2008	0,891	0,2356	0,4514	69,3	0,5486	0,8	0,3	2,2	-0,039	-0,064	-0,05	0,0685	0,2752
2008	0,803	0,2842	0,4376	71,1	0,5624	0,8	0,3	2,6	0,0034	0,0054	0,0102	0,0798	0,2751
2010	0,900	0,2108	0,449	67,6	0,551	1,0	0,4	1,8	0,0038	0,0084	0,0755	0,0228	0,2571
2011	1,1297	0,2181	0,3858	53,5	0,6142	1,3	0,4	1,9	-0,003	-0,009	-0,427	0,1173	0,3081
2012	1,2066	0,2357	0,4079	58,0	0,5921	1,2	0,4	1,9	0,0077	0,018	0,1475	0,0851	0,2745
2013	1,304	0,404	0,4494	58,5	0,5506	0,9	0,3	1,3	-0,005	-0,011	0,0028	0,0669	0,2801
2014	1,116	0,561	0,336	31,0	0,665	1,1	0,3	1,4	0,000	0,0441	0,0819	0,100	0,303
2013	1,113	0,329	0,382	46,2	0,618	1,3	0,3	1,3	-0,038	-0,064	-0,05	0,040	0,293
2016	1,169	0,234	0,322	28,5	0,678	1,3	0,3	1,3	-0,007	0,0054	0,3162	-0,450	0,314

<http://www.tcmb.gov.tr/sector/anamenu.htm>

IV. Bulgular ve Yorum

1996-2016 yıllarına ait turizm sektörüne ait ortalama sektör verileri ile likidite, mali yapı, faaliyet (aktivite), karlılık oranlarının trend analizi yapılmıştır. Sektörün oran verileri ile TOPSİS analizi yapılarak sektöre ilişkin yıllar itibariyle finansal performansının belirlenmesi, değerlendirilmesi, durum tespiti ve yorumlar yapılmaya çalışılmıştır.

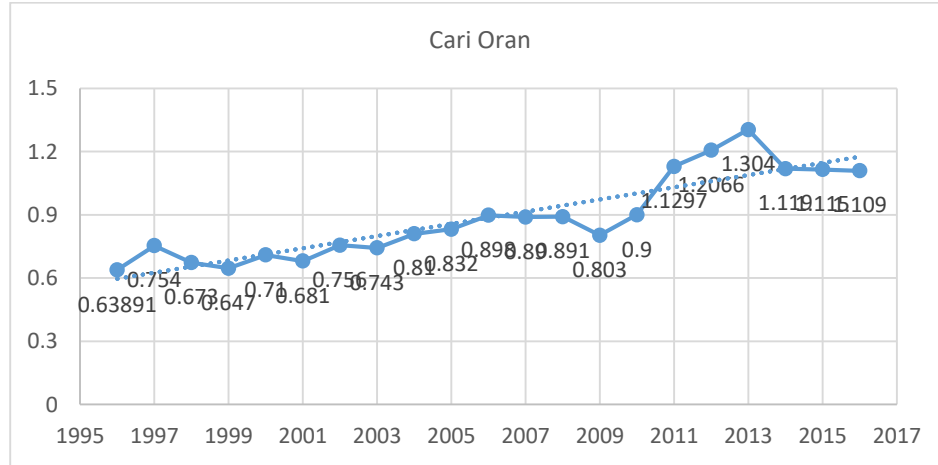
A. Oran Analizleri ve Oranların Trend Eğrileri

1. Likidite Oranları

Likidite oranları borç ödeyebilme kabiliyetleri hakkında bilgi vermektedir (Aydın, Başar, & Coşkun, Aralık.2015, s. 109). Firmaların kısa vadeli yükümlülüklerini yerine getirebilme yeterlilikleri hakkında bilgi veren likidite oranları; cari, asit-test, nakit oranı olarak üç şekilde hesaplanmaktadır. Ancak çalışmada iki oran, cari ve nakit oranı hesaplanmıştır.

a. Cari Oran: Dönen varlıklar/ kısa vadeli yabancı kaynakların oranlanması ile hesaplanmaktadır. Cari oranın genellikle 2 olması kabul edilmektedir. Buna rağmen gelişmiş ülkelerde bu oranın 1,5 olması kabul edilebilir bir orandır. Cari oranın 2'nin altında ve üstünde olması halinde sektör, sosyo-ekonomik şartlar dikkate alınmalıdır. Böylece karlılık ve risk arasında denge sağlanabilir (Aydın, Başar, & Coşkun, 2015)

Tablo 2: Yıllar İtibariyle Cari Oran Verilerinin Trend Eğrisi

Cari oran çok hassas bir ölçüm sonucu vermez. Bu oran vasıtasıyla turizm sektörünün kısa süreli borçlarını ödeme gücü ölçülmeye çalışılmaktadır. Yine sektör hakkında, net çalışma sermayesinin yeterli olup olmadığı konusunda bilgi sağlar. Cari oran; genel olarak 2 düzeyinde olması gerektiği kabul edilmiştir. Tablo 1'de görüleceği üzere, turizm sektörünün 1996 ile 2010 yılları arasında, cari oranının 0,63 – 0,90 aralığında değişim göstermiştir. Bu aralığın söz konusu oran bakımından, yeterli olmadığı

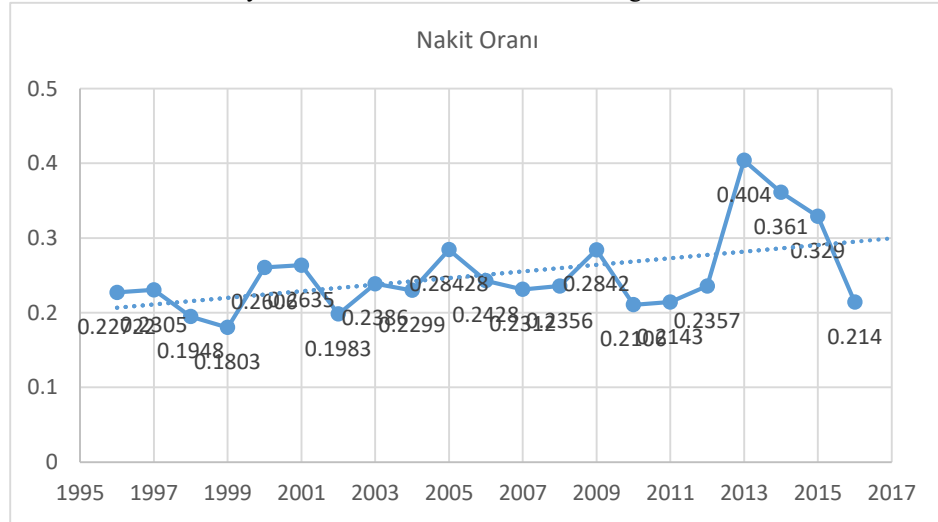
gözlemlenmektedir. Diğer bir deyişle, sektörün dönen varlıklarının kısa süreli borçlarını ödeme gücü zayıftır. Ancak 2011-2016 yılları arasında bu oran, 1,30-1,40 aralığına yükselerek %150 oranına yaklaşmıştır. Bu oran ayrıca sektörün net çalışma sermayesinin yeterli olup olmadığı konusunda da bilgi sağlar. Bu oranın yeterliliğinin stok miktarı dikkate alınarak ve sektör açısından değerlendirilmesi daha uygun olacaktır.

b. Nakit Oranı:

Nakit oranı, para ve menkul kıymetler toplamının kısa süreli borçları karşılama durumunu açıklamaktadır. Gelişmiş ülkelerde bu oranın % 20'nin altına düşmemesi gerektiği kabul edilmektedir (Akdoğan & Tenker , 1998, s. 606-607). Nakit oranı, stoklar ve ticari alacaklar gibi likiditesi daha düşük varlıkların kısa vadeli yabancı kaynaklarla oranlanmasında dikkate alınmayarak yapılan çok hassas bir karşılaştırmadır.

Aşağıda Tablo 3'te nakit oranlarının 20 yıllık verileri ile düzenlenen trend eğrisi yer almaktadır.

Tablo 3: Yıllar İtibariyle Nakit Oranı Verilerinin Trend Eğrisi

Tablo 3'te görüldüğü üzere, 1998, 1999 ve 2002 yılı hariç diğer yıllarda nakit oranının %20'nin üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, turizm sektörünün ticari alacaklarını tahsil edemese dahi, para ve benzeri menkul kıymetler ile kısa vadeli borçlarını ödeyebildiğini göstermektedir. Bu yıllarda kısa vadeli yükümlülüklerini yerine getirmekte bazen sıkıntı yaşayabildiği düşünülebilir. Nakit oranının düşük olduğu yıllara baktığımızda, ekonomik kriz yılları olduğunu görebilmekteyiz. Fakat genel olarak oranın %20'nin üstünde seyretmesi, özellikle 2013,2014,2015 yıllarında %35-40 arasında seyreden oran atıl nakit varlığını göstermektedir. Bu durum işletme kaynaklarının verimsiz varlıklara yönlendirildiği görüntüsü vermektedir.

Sektörün verilerine göre likidite oranları bakımından genel olarak kısa vadeli borçlarını ödeyebilmede sıkıntı yaşayacak bir pozisyon olmadığı gözlemlenmektedir. Bu durumda, nakit yönetimi açısından sektörün başarılı olduğu anlamı çıkarılabilir.

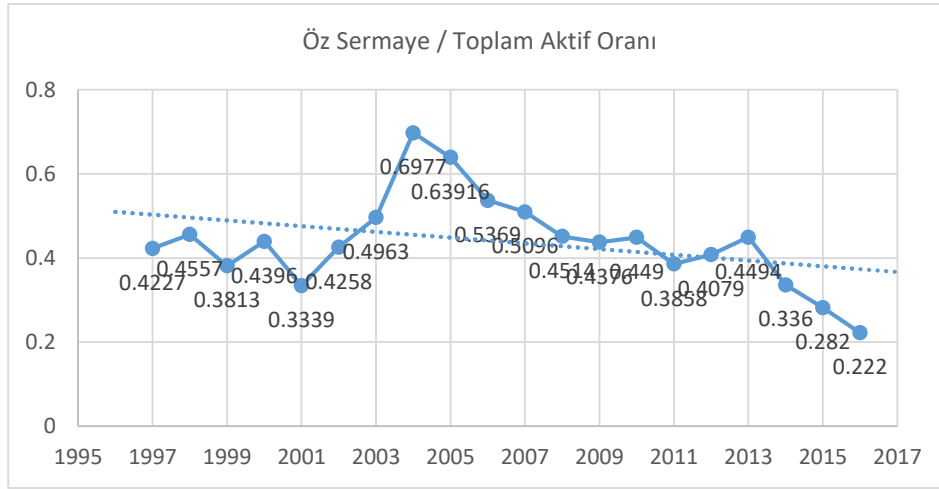
2. Finansal Yapı Oranları

Kaynak yapısı ile ilgili bu oranlar özsermayenin yeterliliği ve kaynakların yabancı veya özkaynak dağılımını göstermektedir. Özsermayenin varlık yatırımlarında, dönen veya duran varlık finansmanında kullanımının bilgisini vermektedir. Özsermayenin yeterliliğinin belirlenmesinin yanısıra uzun vadeli borçlar ve faizlerinin ödenebilme durumları da belirlenmektedir (Akdoğan & Tenker , 1998, s. 610)

Finansal yapı oranları açısından ele aldığımız oranlar; özsermaye/ aktif toplamına oranı, toplam borç / öz sermaye oranı, toplam borç / toplam aktif oranıdır.

a. Özsermaye Oranı: Özsermaye/Toplam Aktif Oranı; şirketin varlıklarının ne kadarını özsermaye ile finanse ettiğini gösteren orandır. Oranın yıllar itibariyle artış göstermesi olması arzu edilir (Güçenme , 1996). Uzun vadeli borçlar ve faizlerinin ödenmesinde güçlük çekilmeyeceği oranın yüksek olmasına bağlıdır. Kredi talep edilen kuruluşlara emniyet marjının yeterliliği hakkında bilgi vermektedir (Akdoğan & Tenker , 1998).

Tablo 4 . Öz sermaye/Toplam Aktif Oranı Verileri Trend Eğrisi

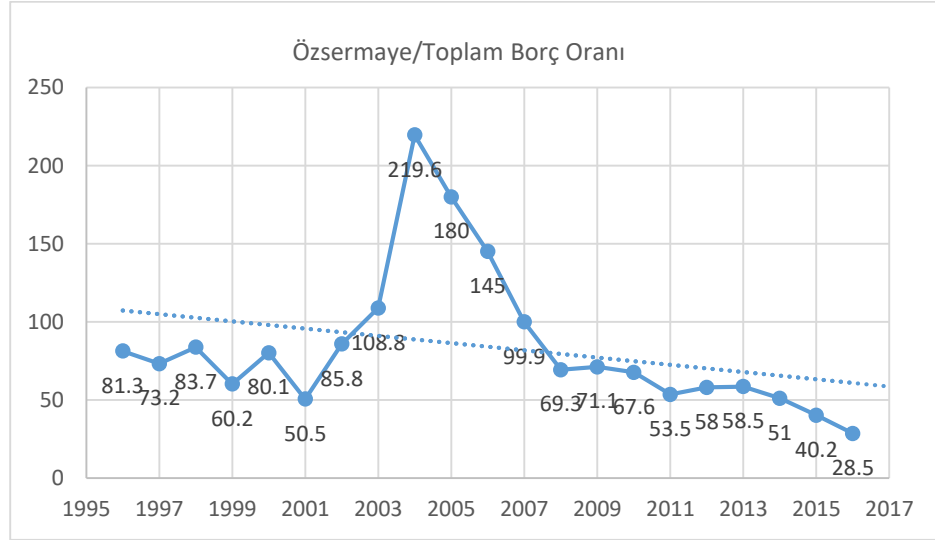

Tablo 4'ü incelediğimiz öz sermaye/toplam aktif oranı sektörde faaliyet gösteren firmaların varlıklarının ne kadarını öz kaynakları finanse edildiğini göstermekte olup 1999 ve 2001 yıllarında sırasıyla 0,38 ve 0,33 olduğu görülmektedir. Bunun nedeni 1999'da yaşanan siyasi kriz ve 2001 'de yaşanan ekonomik krizdir. 2002 -2010 yılları arasında, söz konusu oranın %40-%69 aralığında değiştiği tespit edilmiştir. Bu durum sektörde, öz sermaye ile varlıkların finanse düzeyinin yaklaşık %50 olduğunu göstermektedir. Oranın giderek artması arzu edilen bir durumdur. Oran ne kadar yüksek

olursa, turizm sektörünün finansal yapısı o kadar güçlü olacaktır. Tabloda olduğu gibi yıllar itibariyle eğrinin düşüşü arzu edilmemektedir.

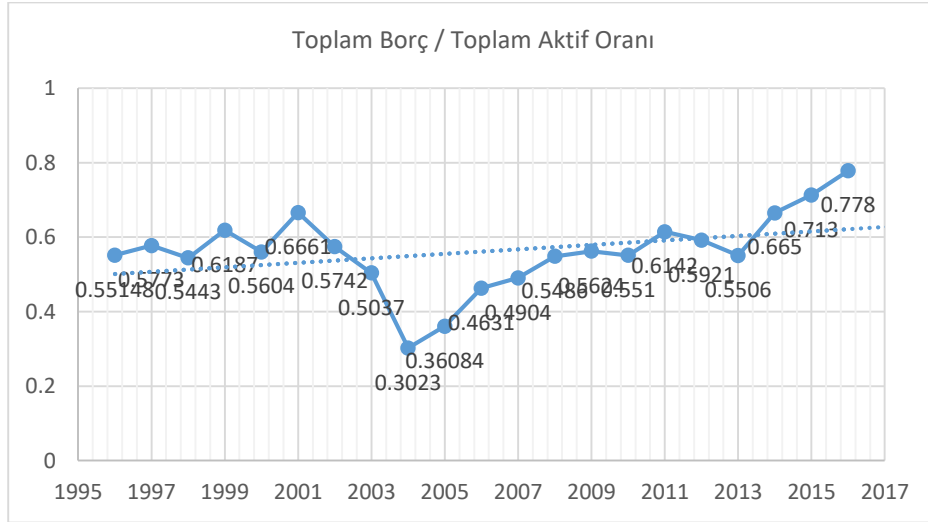
b. Özsermaye /Toplam Borç Oranı: Finansman oranı olarak ifade edilen bu oran sermaye yapısı yani yabancı kaynaklar ve özkaynaklar arasındaki oranı yani dağılımı göstermektedir. Genel olarak 1 olması arzu edilmektedir. Bu orana yabancı kaynaklar açısından bakacak olursak oranı ters çevirdiğimizde yabancı kaynaklardan yararlanma derecesini belirleriz (Sarıaslan & Erol, 2008).

Tablo 5. Özsermaye /Toplam Borç Oranı Tren Eğrisi

Finansman oranı verilerinin 2003-2007 yılları arasında arzu edilebilir düzeylere ulaştığı, 2004 yılında özkaynakların yabancı kaynaklara göre çok güçlü hale geldiği ancak bu yıldan itibaren giderek özkaynak yapısının zayıfladığını görmekteyiz. 2007 yılından itibaren arzu edilen oranın altına gerileyerek, gittikçe zayıfladığını yabancı kaynak ağırlığının arttığını görmekteyiz. En zayıf özsermaye yapısı ise 2016 yılında görülmektedir. Daha net değerlendirme yapabilmek için yabancı kaynakların vadelerine bakarak değerlendirmek doğru olacaktır. Trend eğrisinin bu tablo içinde olumsuz bir seyir izlediğini söyleyebiliriz.

c. Toplam Borç / Toplam Aktif Oranı; Finansal kaldıraç oranı işletme varlıklarının ne oranda yabancı kaynaklar ile finanse edildiğini göstermektedir (Sarıaslan & Erol, 2008). Borç oranı olarak da ifade edilir ve toplam borç yüzdesini göstermektedir. Borç verenlerce düşük borç oranı olması istenir. İşletmeler ise mümkün olduğunca daha yüksek bir kaldıraç ile çalışmayı isterler. (Brigham, 1999). Normal şartların geçerli olduğu durumlarda oranın %50'nin altına düşmemesi istenmektedir (Akdoğan & Tenker, 1998).

Tablo 6. Toplam Borç / Toplam Aktif Oranı Trend Eğrisi

Bu oran, toplam aktif varlıkların toplam borçları karşılama düzeyini göstermektedir. Tablo 6'da görüldüğü üzere, sektörün borçlarının toplamı aktif varlıklarının %50'sini oluşturduğu görülmektedir. Bir kaç yıl hariç oranlar, %45-60 aralığında değişmektedir. Anılan oranlar turizm sektörü açısından dalgalanmalar olsa bile olumlu değerlendirilebilir. Oranların makul düzeyde oluşu, sektörün iç ve dış finansal risklere karşı dayanıklılığının göstergesi olarak kabul edilebilir. 2011 yılından sonra yavaşta olsa artış eğilimi gözlemlenmektedir.

3. Aktivite (Faaliyet) Oranları

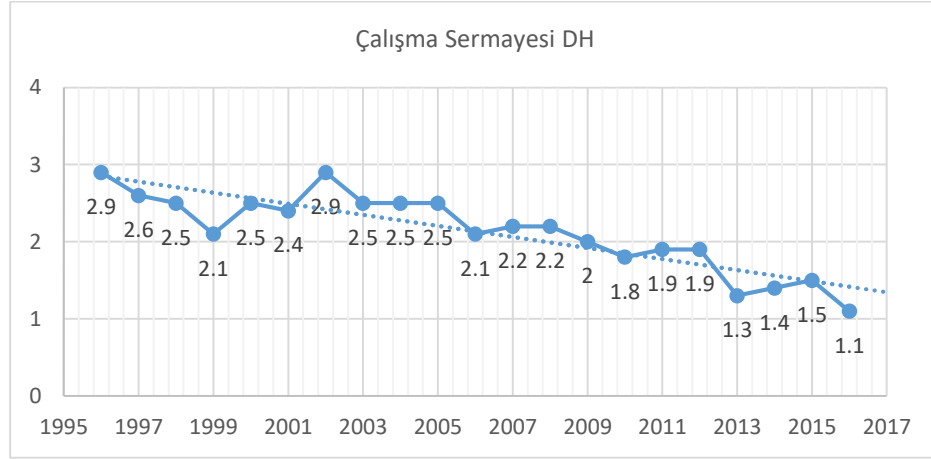
Varlık kullanım oranları veya devir hızları ile işletmelerin varlıklarını kullanımlarındaki etkinliğin ölçülmesi amaçlanmaktadır (Kim, 2006). Etkinliğin ölçülmesinde kullanılan aktivite oranlarından, dönen varlıklar devir hızı, öz sermaye devir hızı, toplam varlıklar devir hızı, çalışma sermayesi devir hızı oranları hesaplanmıştır.

a. Çalışma Sermayesi (Dönen Varlıklar) Devir Hızı; İşletme sermayesi devir hızı ne kadar satış yapıldığını göstermektedir. Oranın yüksek olması çalışma sermayesinin (dönen varlıkların) etkin kullanıldığı, düşük olması ise etkin kullanılmadığı anlamına gelmektedir (Savcı, 2009, s. 219). Anılan oran, cari yılda dönen varlıkların kaç defa yenilendiğini göstermektedir. Oran yüksek ise dönen varlıkların verimliliğinin de yüksek olduğunu anlamına gelmektedir (Akdoğan & Tenker, 1998).

Tablo 7 incelendiğinde, 2002 yılına kadar belli bir oranda seyretmektedir. 1996 ve 2002 yıllarında en yüksek devir hızı ile verimlilik açısından en olumlu yıllardır. 2006 yılı sonrası dalgalanma yaşanmış, 2009 yılı ve sonrasında söz konusu oranda ciddi şekilde düşüş gözlenmiştir. Bu oranın azalması, net satışlardaki yükselişe kıyasla,

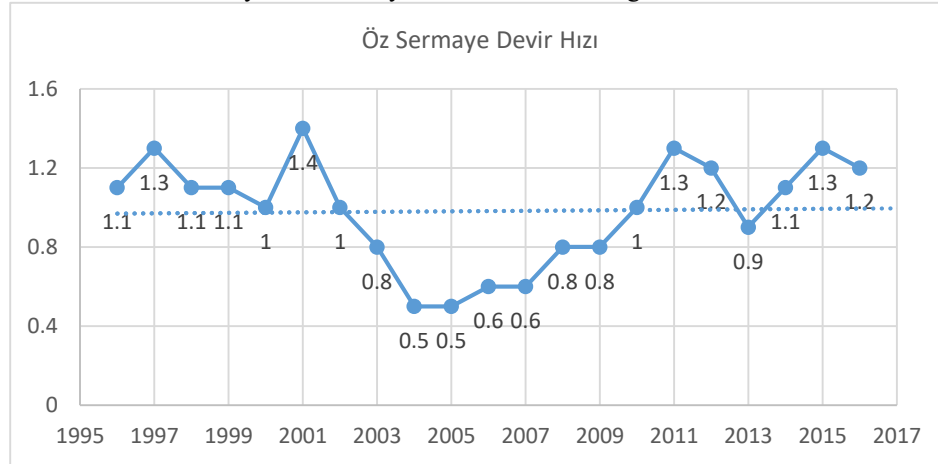
sektörün dönen varlıklara daha çok yatırım yaptığını ifade etmektedir. Dönen varlıklara daha fazla kaynak ayrılması, sektörü finansman güçlüğüne düşürebilir. Ayrıca karlılık üzerinde olumsuz etkiler doğurabilir. Eğrinin zaman içinde düşüş eğilimi yıllar itibariyle çalışma sermayesi verimliliğinin azalmakta olduğunu düşündürmektedir.

Tablo 7. Çalışma Sermayesi Devir Hızı Trend Eğrisi

b.Özsermaye Devir Hızı; Net satışların, özsermaye ile oranlanması sonucunda özsermaye karşılığında oluşacak satış miktarları belirlenebilmektedir. Bir başka deyişle bu oran bize her bir lira özsermayeye karşılık yaratılan satış miktarını vermektedir (Sarıaslan & Erol, 2008). Bu oran, sektörün öz sermayesini ne kadar etkin kullandığını ölçmektedir.

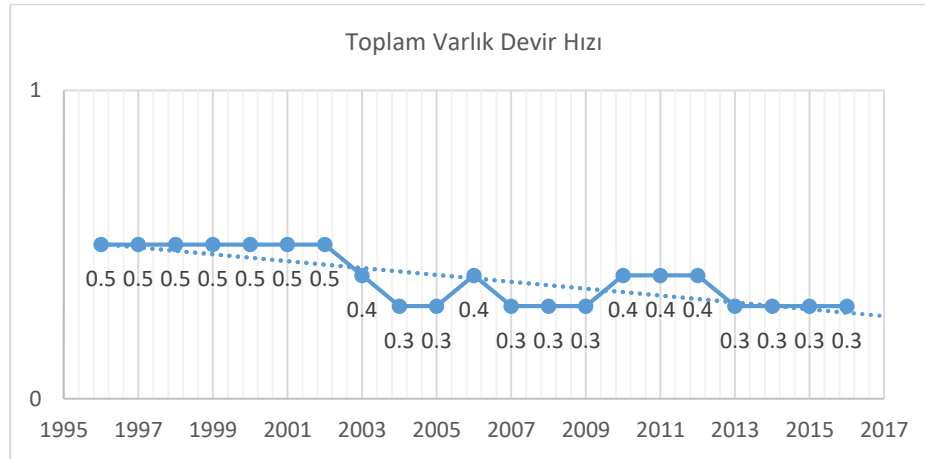
Tablo 8. Yıllar İtibariyle Öz Sermaye Devir Hızı Trend Eğrisi

Tablo 8'e bakıldığında, 1996-2002 yılları arası söz konusu oran yüksek iken, 2003 yılından itibaren düşme başlamıştır. 2010 yılında oranın tekrar yükselmesi ile özsermaye verimliliğinde artış gerçekleşmiştir. Öz sermaye devir hızının düşük oluşu, sermayenin sektörde verimli kullanılmadığını göstermektedir. Anılan oran, 2001 yılında 1.4 ile en yüksek değere, 2004-2005 yıllarında ise en düşük değere ulaşmıştır. Yıllar itibariyle yaşanan dalgalanmalara rağmen eğride kayda değer değişim belirlenmemiştir.

c.Toplam Varlıklar Devir Hızı; varlık kullanımlarının verimliliğini belirlemektedir. Oran ile herbir liralık varlığa karşılık yaratılan satış ölçülmektedir (Aydın, Başar, & Çoşkun, 2015).

Tablo 9. Toplam Varlıklar Devir Hızı Trend Eğrisi

Toplam varlıkların devir hızının yer aldığı tablo 9'a baktığımızda varlıkların tatmin edici satış yarattığını söyleyemediğimiz bir eğim gözlemlenmektedir. İşletmenin varlıklarını etkin kullanılmadığı satışların varlıklara göre 2004-2005-2007-2009 ve 2013 yılından 2016 yılına kadar diğer yıllara göre daha düştüğü görülmektedir. Eğride yıllar itibariyle olumsuz yönde bir eğim gözlemlenmektedir.

4. Karlılık Oranları

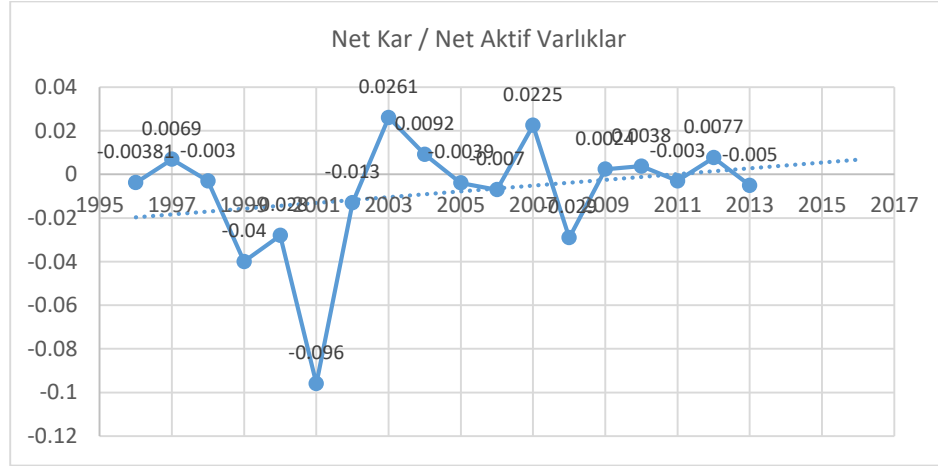
Karlılık oranları ile işletmelerin başarısı, karlılığın yeterliliği konusunda değerlendirme yapabilme imkanı vermektedir. Bu oran karlılığın ölçümünde satışlar üzerinden ve yatırımlar açısından karlılığı ölçmektedir (Ceylan & Korkmaz, 2018).

a.Net kar / Net Aktif Varlıklar Toplamı Oranı; aktif karlılık oranı olarak isimlendirilen bu oran, varlıkların işletmede ne ölçüde etkin kullanıldığını göstermektedir. Bu oran satışların kara dönüşümü ve işletmelerin çalışma sermayesi ile duran varlık yatırımlarının karlılığının etkinliğini göstermektedir (Ata & Yakut, 2009).

Bu oran, sektörün yapmış olduğu yatırımlar karşısında elde ettiği aktif karlılığı ifade etmektedir. Diğer bir ifade ile aktif varlıkların ne derecede verimli kullanıldığını ifade

etmektedir. Aktif karlılığının yatırımların devir hızı ile çarpımı ile kar marjı belirlenecek ve değerlendirme daha anlamlı olabilecektir.

Tablo 10. Net Kar / Net Aktif Varlıklar Trend Eğrisi

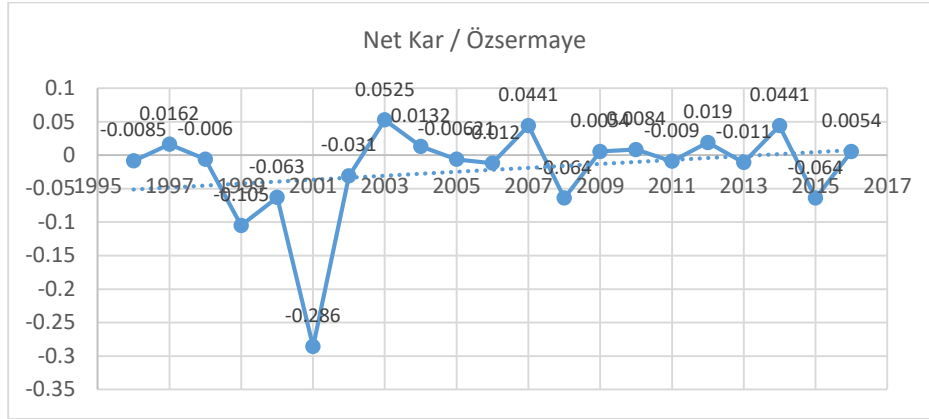

Tablo 10 incelendiğinde, zaman zaman değerlerin negatif olduğu, yani aktif varlıkların verimli kullanılmadığı görülmektedir. Değerlerin pozitif olduğu yıllarda ise, oranların değişkenlik gösterdiği ve oranlarda anlamlı yükselişin olmadığı tespit edilmiştir.

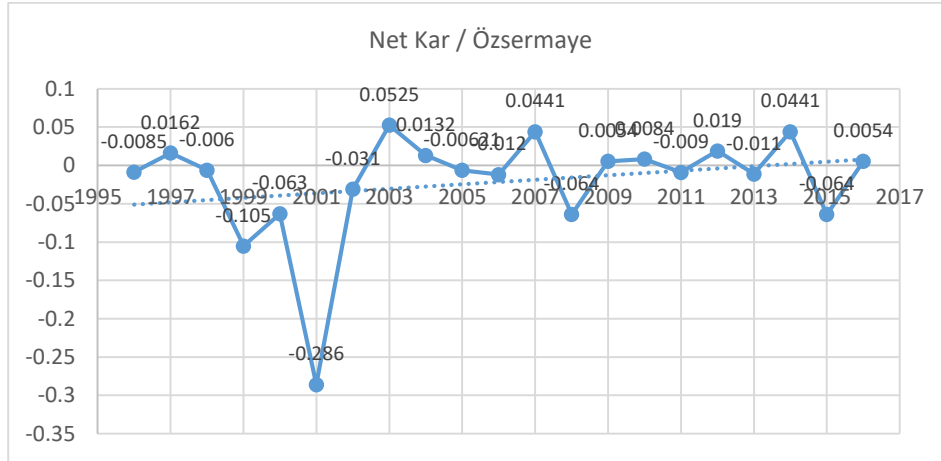
b.Özsermaye Karlılığı: Net Kar / Özsermaye Oranı; Özsermaye karlılığı, en önemli finansal performans ölçüm yollarından biridir. Sermayedarların şirkette koydukları varlıkların kullanımlarındaki etkinliğin oranını göstermektedir (Aydeniz, 2009). Dönem kârının özsermaye içindeki payını gösterir ve yüksek olması tercih edilir. Bu oran işletmeye ayrılan özkaynağın sağladığı kârı ve yönetimin bu kaynağı nasıl verimli duruma getirdiğini gösteren ve firmanın işlevini ortaya koyan önemli bir ölçüdür (Apak & Demirel, 2010).

Özsermaye kârlılığı, net kârın özsermayeye oranlanması ile belirlenir (Osteryoung, Newman, & Davies, 1997). Özsermayenin aktifler içerisindeki oranını gösteren özsermaye çarpanı ise “toplam aktifler / toplam özsermaye” şeklinde hesaplanır. Bu oran yabancı kaynak ve öz kaynak dağılımının ile birlikte risk durumunu da göstermektedir. Özsermaye çarpanının yüksekliği yüksek kaldıraç, düşüklüğü düşük kaldıraç kullanımı anlamına gelmektedir (Songur, Top, Gazi, & Babacan, 2016)

Öz sermaye karlılığını ifade eden bu oran sektörün karlılık durumunu açıklamak için anlamlıdır. Tablo 11 incelendiğinde, yıllar itibariyle anılan oranın çok düşük düzeyde olduğu, birçok yılda ise negatif değer aldığı görülmektedir. Bu durum sektörün mali rantabilitesinin sağlıklı olmadığı, diğer bir deyişle öz sermaye karlılığının olumsuz durumunu yansıtmaktadır. Fakat başlangıç yılına oranla eğri az da olsa artış eğilimi göstermektedir.

Tablo 11 . Net Kar / Öz Sermaye Oranı Trend Eğrisi

c. Net kar marjı: Net kar / Net satışlar oranı; işletmelerin finansal performanslarını karlılıkları ile değerlendiririz. Karlılık oranları yatırımlar üzerinden veya satışlar üzerinden hesaplanabilir. Bu oran, iş hacmi verimliliği bakımından işletmelerin ne oranda karlı olduğunu göstermektedir (Ata & Yakut, 2009).

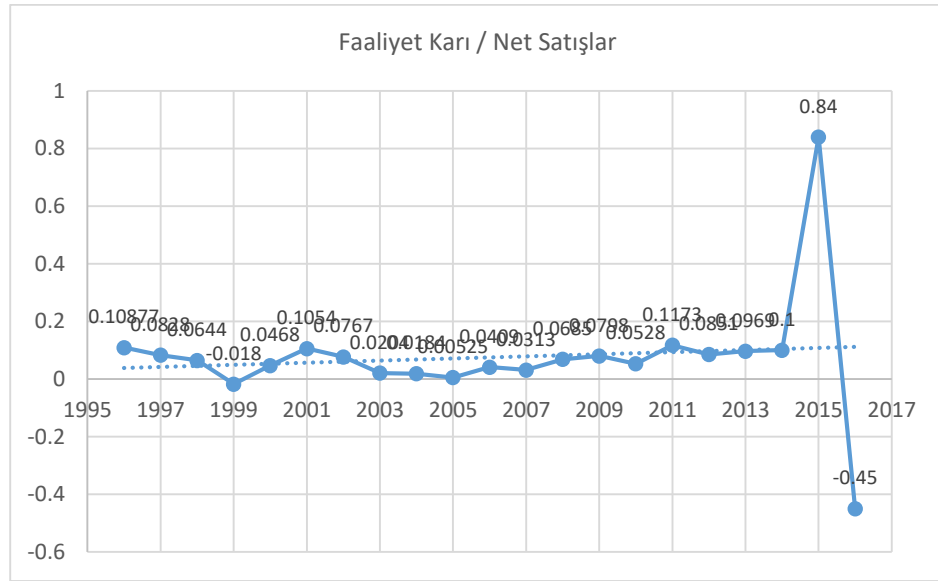
Tablo 12 . Net Kar / Net Satışlar Oranı Trend Eğrisi

Bu oran, sektör hakkında kar marjının durumunu belirtmektedir. Tablo 12 incelendiğinde, anılan oranın incelenen yılların 10'unda negatif değerde olduğu görülecektir. Diğer yıllarda ise kar marjının çok küçük değer aldığı tespit edilmiştir. Sektör açısından söz konusu tablonun olumsuz olduğu belirtilebilir. Ayrıca karlılık oranlarını birlikte değerlendirmek, daha anlamlı bir sonuç verecektir.

d. Faaliyet Karı / Net Satışlar Oranı; İşletmelerde iş hacmi rantabilitesini gösteren bu oran ile esas faaliyetlerden elde edilen karlılığın ölçüsü belirlenmektedir. Oranın

yüksek olması istenen bir durumdur. Bu oranın değerlendirilmesinde geçmiş yıllardaki duruma ve endüstrinin durumuna bakılarak değerlendirme yapılmalıdır (Akdoğan & Tenker , 1998).

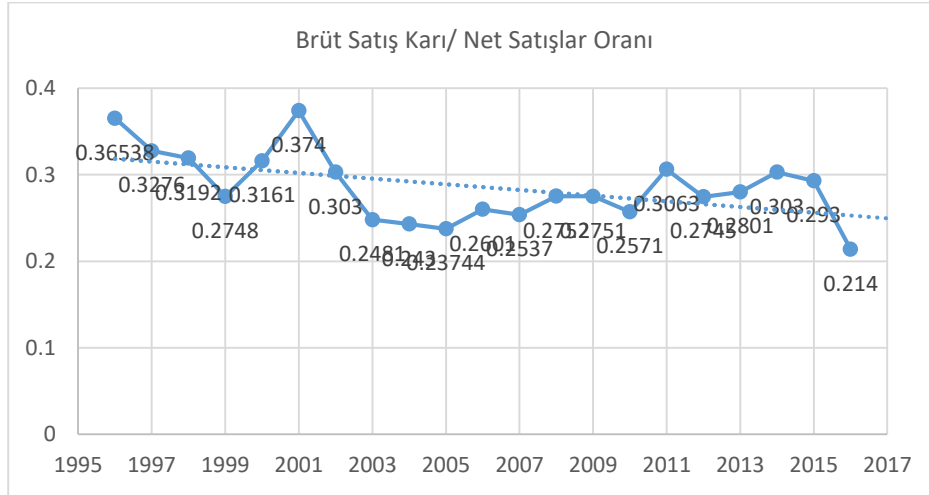
Tablo 13. Faaliyet Karı / Net Satışlar Oranı Trend Eğrisi

Tablo 13'teki iş hacmi rantabilitesinin tespiti açısından önemli olan bu oran incelendiğinde, 1999 yılında söz konusu oran -0,018, 2005 yılında 0,005 ve diğer yıllarda 0,01 – 0,11 aralığında değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir. Faaliyet karı, vergi gibi yasal yükümlükler ödendikten sonra kalan miktarı ifade etmektedir. Dolayısıyla bu karın sektöre yatırım yapanlar açısından, tatmin edici düzeyde olması gerekmektedir. Tabloda birçok yılda oranın arzu edilenden çok küçük düzeyde kaldığı görülmektedir.

e.Brüt Satış Karı / Net Satışlar Oranı; Brüt satış karı, net satışlardan satılan malın maliyetinin çıkarılması ile belirlenir. Brüt satış karının net satışlar ile oranlanması ile brüt kar marjı bulunur. Bu oran, satışlara göre karlılığın belirlenmesinde kullanılmaktadır. Amaç, üretim maliyetlerinin kontrolü ve fiyatlama politikası için veri sağlanmasıdır (Aydın, Başar, & Coşkun , 2014).Oranın yüksek olması arzu edilmektedir.

Tablo 14 incelendiğinde, 1996-2002 yılları arasında söz konusu oran 0,27 – 0,37 arasında değişkenlik göstermektedir. 2003-2013 yılların arasında ise 0,23 – 0,30 aralığında seyretmiştir. Eğriden de görüldüğü gibi 1996-2001 yıllarındaki gerçekleşen olumlu sonuçlar diğer yıllarda gözlemlenememiştir. 1999-2003-2004-2005 yıllarında oranların düştüğü, sonraki yıllarda dalgalı bir seyir izlediği, eğimde istikrarlı bir yükselişin olmadığı dolayısıyla olumlu bir süreç izlemediği belirlenmiştir.

Tablo 14 . Brüt Satış Karı / Net Satışlar Oranı Trend Eğrisi**B.TOPSIS Analizi**

Çalışmanın bu kısmında ise veri zarflama ve kümeleme analizlerinden ayrı olarak, imalat sistemleri, teknoloji yatırımlarının değerlendirilmesi, su ve tarım yönetimi, enerji planlaması, işletme performansının ölçülmesi gibi çok farklı alanlarda kullanılan çok kriterli karar verme yöntemlerinden biri olan, pozitif ideal çözümden en kısa mesafe ve negatif ideal çözümden en uzak mesafe alternatiflerinin seçilmesine dayanan TOPSIS metodu kullanılmıştır.

Hwang ve Yoon (1981) tarafından geliştirilen bu yöntemdeki tek varsayım, her ölçütün ya monoton artan ya da monoton azalan tek yönlü bir faydası olduğu varsayımdır. TOPSIS işlemi, aşağıda kısaca açıklanan uygulama aşamalarından oluşmaktadır:

Adım 1: Karar Matrisi Oluşturularak Normalize Edilmiş Değerlerin Hesaplanması

Önce satırlarında üstünlükleri sıralanmak istenen karar noktaları, sütunlarında ise karar vermede kullanılacak değerlendirme faktörlerinin yer aldığı A başlangıç matrisi oluşturulur.

$$A_{ij} = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \cdots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \cdots & a_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ a_{m1} & a_{m2} & \cdots & a_{mn} \end{bmatrix}$$

A_{ij} matrisinde m alternatif sayısını, n kriter sayısını göstermektedir. A matrisinin elemanlarından yararlanılarak ve aşağıdaki formül kullanılarak normalize edilmiş değerler hesaplanır.

$$r_{ij} = \frac{a_{ij}}{\sqrt{\sum_{i=1}^m a_{ij}^2}} \quad i = 1, \dots, m \quad j = 1, \dots, n \quad (1)$$

$$R_{ij} = \begin{bmatrix} r_{11} & r_{12} & \dots & r_{1n} \\ r_{21} & r_{22} & \dots & r_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ r_{m1} & r_{m2} & \dots & r_{mn} \end{bmatrix}$$

Adım 2: Ağırlıklandırılmış Normalize Edilmiş Karar Matrisinin Hesaplanması

Önce değerlendirme faktörlerine ilişkin ağırlık dereceleri (W_j) belirlenir. Daha sonra bir önceki aşamada hesaplanan normalize edilmiş değerler, W_j değerleri ile çarpılarak ağırlıklandırılmış normalize edilmiş değerler bulunur.

$$V_{ij} = W_j r_{ij}, \quad i = 1, 2, \dots, m \quad j = 1, 2, \dots, n \quad (2)$$

Burada W_j , j 'inci kriterin ağırlığıdır.

Adım 3: Pozitif-İdeal Çözümün ve Negatif-İdeal Çözümün Belirlenmesi

Ağırlıklı normal değerlere göre pozitif-ideal çözüm (A^+) ve negatif-ideal çözüm (A^-) değerleri bulunur. A^+ ve A^- ağırlıklandırılmış normalize edilmiş değerler cinsinden tanımlanır.

$$A^+ = \{V_1^+, V_2^+, \dots, V_j^+, \dots, V_n^+\} \quad (3)$$

$$A^- = \{V_1^-, V_2^-, \dots, V_j^-, \dots, V_n^-\} \quad (4)$$

Formüllerde j_1 fayda (maksimizasyon), J_2 ise kayıp (minimizasyon) değerini göstermektedir. Gerek ideal gerekse negatif ideal çözüm seti, değerlendirme faktörü

sayısından yani m elemandan oluşmaktadır. Ulaşılabilir bütün en iyi ölçüt değerlerinin bileşimi pozitif-ideal çözümdür. Negatif-ideal çözüm ise ulaşılabilir en kötü ölçüt değerlerinden oluşur. Burada, V_j^+ , bütün mümkün alternatifler arasında j 'inci değer için en iyi değer, V_j^- ise bütün alternatifler arasında j 'inci ölçüt için en kötü değerdir.

Adım 4: Alternatifler Arasındaki Mesafe Ölçülerinin Hesaplanması

Alternatifler arasındaki mesafe, n boyutlu Öklit (Euclidean) Uzaklık Yaklaşımından yararlanılarak bulunmaktadır. Her alternatifin pozitif-ideal çözümden olan mesafesi (S_i^+) ve negatif-ideal çözümden olan mesafesi (S_i^-) aşağıdaki formüller yardımıyla hesaplanır.

$$S_i^+ = \sqrt{\sum_{j=1}^n (V_{ij} - V_j^+)^2}, \quad i = 1, 2, \dots, m \quad (5)$$

$$S_i^- = \sqrt{\sum_{j=1}^n (V_{ij} - V_j^-)^2}, \quad i = 1, 2, \dots, m \quad (6)$$

Burada hesaplanacak S_i^+ ve S_i^- sayısı, karar noktası sayısı kadar olacaktır.

Adım 5: Pozitif-ideal Çözüme Olan Benzerliğin Hesaplanması (İdeal Çözüme Göreli Yakınlığın Hesaplanması)

Her bir karar noktasının ideal çözüme göreli yakınlığı (C_i^+) ya da diğer bir ifadeyle Pozitif-ideal çözüme olan benzerlikler; aşağıdaki formül yardımıyla hesaplanır.

$$C_i^+ = \frac{S_i^-}{S_i^- + S_i^+}, \quad i = 1, 2, \dots, m \quad (7)$$

C_i^+ değeri $0 \leq C_i^+ \leq 1$ aralığında değer alır. $A_i = A^+$ olduğu zaman $C_i^+ = 1$ olur ve ilgili karar noktasının ideal çözüme, $A_i = A^-$ olduğu zaman $C_i^+ = 0$ dır ve ilgili karar noktasının negatif ideal çözüme mutlak yakınlığını gösterir.

Adım 6: Her Bir Alternatifin Göreceli Sıralamasının ve Puanının Bulunması

Alternatifler C_i^+ ye göre azalan sırada sıraya dizilerek tercih sırası belirlenir. Maksimum C_i^+ ye sahip, diğer bir deyişle ideale en benzer alternatif seçilir.

Bu yöntemde amaç birçok alternatif arasından öncelikli olanı seçmektir. Analizin sonucunda 1996-2016 yılında turizm sektörüne ait rasyolarından faydalanılarak topsis analiz puanları hesaplanarak, bu puanlara göre etkinlik sıraları belirlenmiş ve Tablo-1’de sunulmuştur.

Tablo 15. 1996-2016 Yılları Arası Turizm Sektörü TOPSIS Analizine Göre Sıralamaları

Yıllar		
	Dereceler	Etkinlik Sırası
1996	0,5330	8
1997	0,5604	13
1998	0,5358	10
1999	0,4059	3
2000	0,4627	6
2001	0,2233	1
2002	0,5124	7
2003	0,6009	18
2004	0,5867	14
2005	0,5479	12
2006	0,5335	9
2007	0,5917	17
2008	0,4586	4
2009	0,7917	21
2010	0,5888	16
2011	0,3445	2
2012	0,641	19
2013	0,5363	11
2014	0,5884	15
2015	0,4619	5
2016	0,762	20

TOPSIS analizi sonuçlarına göre turizm sektör performansının en iyi olduğu yıl ekonomik krize rağmen 2001 yılı olmuştur. Ancak 2002 yılı finansal performans açısından 7. Sırada yer almaktadır. 2008 yılında yaşanan global ekonomik krize rağmen performans sıralamasında 4. sırada yer almıştır. Global ekonomik krizin Türkiye’ye yansması 2009 yılında olmuştur. Bu durum 2009 yılının sektör performansı açısından yapılan sıralamada 21. sırada yer almasına neden olmuştur.

V.Sonuç

Turizm sektörünün finansal analizi, sektörün genel performansı hakkında aydınlatıcı olacaktır. Bu bağlamda dört kategoride en temel oranlar incelenmiş ve yorumlanmıştır.

Sektörün likidite oranları bakımından ilk yıllarda yetersiz iken son dönemde iyi duruma geldiği genel olarak kısa vadeli borçlarını ödeyebilmede sıkıntı yaşamayacağı gözlemlenmektedir. Bu durumda, nakit yönetimi açısından sektörün başarılı olduğu anlamı çıkarılabilir.

Finansal yapı ile ilgili olarak ele alınan sektör oranlarında özsermayenin toplam aktif ve toplam borçlar oranlanarak veri elde edilmektedir. Sektör sonuçları özsermaye yapısının istenen seviyede olmadığını göstermektedir. Borçların aktiflere oranlanması ile elde edilen finansal kaldıraç olarak da anılan bu oran, sektör de borçların aktiflerin %50'si ve üzerinde seyrettiğini göstermektedir. Turizm sektörü emek yoğun sektör olduğu için aktiflere nispeten borçların artışı borçlanma kabiliyeti açısından olumsuz görülmeyebilir.

Aktivite oranları yönünden, sektörün dönen varlıklara fazla yatırım yaptığı ve sermayesini verimli kullanmadığını söyleyebiliriz. Çalışma sermayesi devir hızı ve varlık devir hızı düşüş eğilimindedir. Özsermaye devir hızı açısından, özsermayeye nispeten yaratılan satışların oldukça dalgalı seyir izlediği söylenebilir. Artış eğiliminde olması arzu edilmektedir. Bu oranda önemli sayılabilecek bir artış olmamıştır.

Karlılık oranları incelendiğinde, birçok yılda bazı oranların negatif değerler aldığı, diğer yıllarda ise yetersiz seviyede bulunduğu tespit edilmiştir. Sektör sonuçlarına bakıldığında aktiflerin, özsermayenin ve satışların karlılığa etkilerinin olumlu gelişme göstermedikleri gözlemlenmiştir.

Sektörün finansal performansının daha net belirlenip değerlendirilmesi amacıyla sektör oranlarının kullanımı ile Topsis analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına baktığımızda yıllar itibariyle performans açısından en başarılı üç yılın sırası ile 2001,2011,1999 yılları olduğu belirlenmiştir. Değerlendirmeyi yaparken 1999,2000,2001 yılları ve 2008 yılındaki ekonomik krizin 2009 yılındaki Türkiye'ye yansımaları dikkate alınmıştır. Turizm sektör performansının ekonomik krize rağmen en iyi olduğu yıl 2001 yılı olmuştur. Finansal performans açısından 2009 yılı ekonomik krizden en çok etkilenen yıl olmuştur. Sektör yönetiminin kriz yıllarını iyi yönettiğini söyleyebiliriz. Finansal performans açısından başarılı olan yıllardaki finansal veriler ve değişimler daha detaylı incelenerek sektör performansının artırılmasına yönelik gerekli tedbirler alınabilir.

Kaynaklar

Akdoğan, N., & Tenker , N. (1998). Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri . Ankara: Gazi Kitabevi.

Akgüç, Ö. (2011). Mali Tablolar Analizi. İstanbul: Avcıol Basım Yayım.

Akıncı, N., & Erdoğan, N. (1994). Finansal Tablolar Analizi. İzmir: Barış Yayınları.

- Akyüz, Y., & Bozdoğan, T. (2011). Topsis Yöntemiyle Finansal Performansın Değerlendirilmesi ve Bir Uygulama. *AKÜ-Afyon Kocatepe Üniversitesi Dergisi*, 13, (1), 73-92.
- Apak, S., & Demirel, E. (2010). *Finansal yönetim:Finansal Tablolar Analizi ve Yatırım Yönetimi*, Cilt 2. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Ata, H., & Yakut, E. (2009). “Finansal Performansa Dayalı Etkinlik Ölçümü: İmalat Sektörü Uygulaması”. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (18), 80-100.
- Aydeniz, E. (2009). “Makroekonomik Göstergelerin Firmaların Finansal Performans Ölçütleri Üzerindeki Etkisinin Ölçülmesine Yönelik Bir Araştırma:IMKB'ye Kote Gıda ve İçecek İşletmelerim Üzerine Bir Uygulama”. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, XXVII, (11), 265-273.
- Aydın, N., Başar, M., & Coşkun, M. (2014). *Finasal Yönetim*. Ankara: Detay Yayınevi.
- Aydın, N., Başar, M., & Coşkun, M. (2015). *Finasal Yönetim*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Brigham, E. (1999). *Finasal Yönetimin Temelleri Cilt.2* (Çev.Ö.Akmut, H.Sariaslan). Ankara: Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları.
- Ceylan, A., & Korkmaz, T. (2018). *İşletmelerde Finansal Yönetim*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Ergül, N. (2014). “Turizm Sektöründeki Şirketlerin Finansal Performans Analizi”. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İ.İ.B.Fakültesi Dergisi*,4(1), 325-340.
- Gücenme, Ü. (1996). *Mali Tablolar Analizi*. Bursa: Marmara Kitabevi.
- Gümüş, U., & Bolel, N. (2017). “Rasyo Analizleri İle Finansal Performansın Ölçülmesi: Borsa İstanbul'da Faaliyet Gösteren Havayolu Şirketleri'nde Bir Uygulama”. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4, (2), 87-96.
- Hacıevliyagil, N., & Şit, A. (2016). “İmalat Sanayi Alt Sektörlerinde Sektör Farklılıklarının Finansal Oranlar Açısından Karşılaştırılması”. *ÇankırıKaratekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,7, 107-122.
- Hwang, C., & Yoon, K. (1981). *Multiple Attribute Decision Making:Methods and Applications*. New York: Springer-Verlag.
- İskenderoğlu, Ö., Karadeniz, E., & Ayyıldız, N. (2015). “Enerji Sektörünün Finansal Analizi:Türkiye ve Avrupa Enerji Sektörü Karşılaştırılması”. *İşletme İktisadi Çalışmaları Dergisi*, 3, (3), 86-97.
- Karadeniz, E., & Kahiloğulları, S. (2013). “Beş Yıldızlı Otel İşletmelerinde Finansal Oranların Kullanımı: Akdeniz Bölgesi'nde Bir Araştırma”. *Seyahat ve aotel İşletmeciliği Dergisi*. 10 (3), 84-106.

- Karadeniz, E., Dalak, S., Beyazgül, M., & Günay, F. (2017). "Turizm Alt Sektörlerinin Finansal Performanslarının Oran Yöntemiyle Karşılaştırmalı Analizi". *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi/Journal of Travel and Hospitality Management* 14(2), 157-170.
- Kim, D. (2006). "A Comparative Study of Financial Ratios Between Hotels and Restaurants". *International Journal of Tourism Sciences*, 6 (1), 95-106.
- Osteryoung, J., Newman, D., & Davies, L. (1997). *Small Firm Finance*, The Dryden Press. Orlando: Harcourt Brace College Publishers.
- Osteryoung, J., Newman, D., & Davies, L. (1997). *Small Firm Finance*, The Dryden Press. Orlando: Harcourt Brace College Publisher, 70.
- Özer, A., Öztürk, M., Kaya, A. (2010). "İşletmelerde Etkinlik ve Performans Ölçmede VZA, Kümeleme ve TOPSIS Analizlerinin Kullanımı: İMKB İşletmeleri Üzerine Bir Uygulama". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(1), 233-260.
- Sarıaslan, H., & Erol, C. (2008). *Finansal Yönetim*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Savcı, M. (2009). *Mali Tablolar Analizi*. Trabzon: Murathan Yayınevi Matbaa.